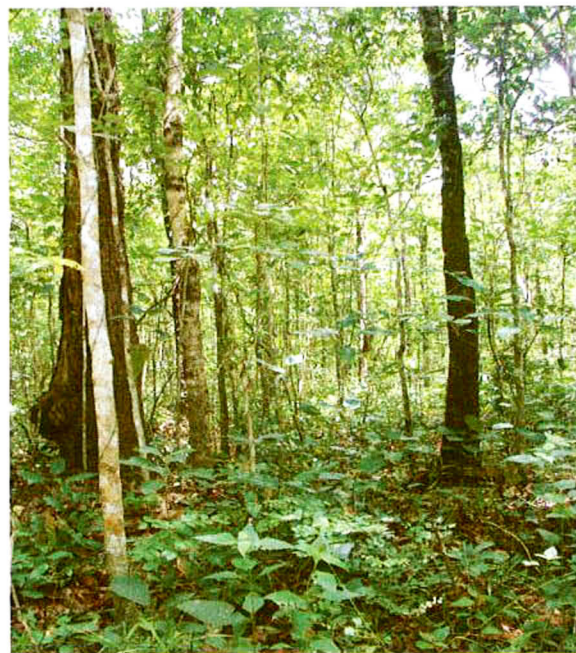

บทที่ 4

สรุปผลการทดลอง

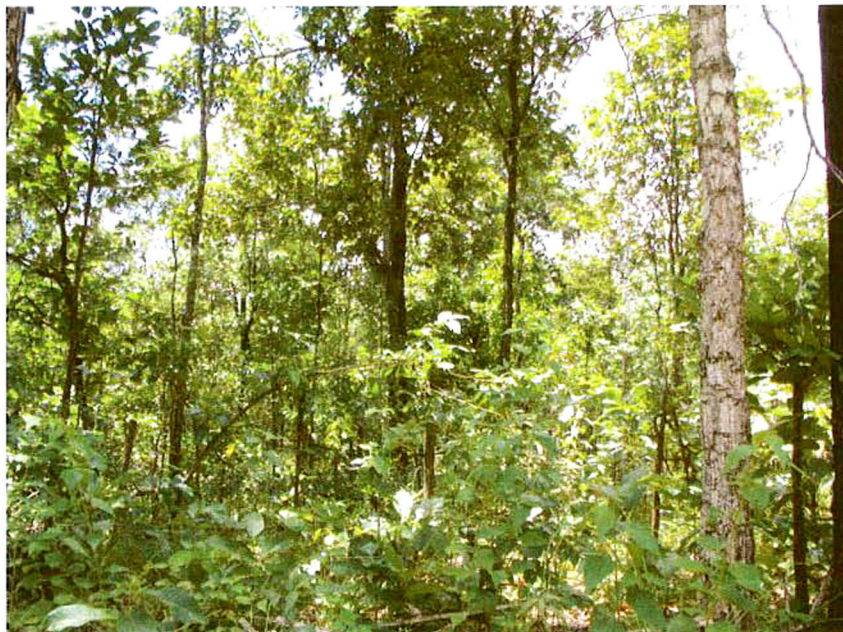
จากการสำรวจพืชวงศ์ขิงที่พบในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จ.อุทัยธานี ตั้งแต่เดือนกันยายน 2553 - กันยายน 2554 เช่นเดียวกับที่ศึกษาสำรวจในปี 2552 พบพืชวงศ์ขิง 5 สกุล 16 ชนิด ได้แก่ *Kaempferia* จำนวน 4 ชนิด *Glozza* จำนวน 3 ชนิด *Curcuma* จำนวน 3 ชนิด *Boesenbergia* จำนวน 2 ชนิด และ *Zingiber* จำนวน 4 ชนิด เช่นเดียวกันจากพื้นที่ทั้งหมด 4 บริเวณ คือ เส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาหินแดง เส้นทางกระปุกกระเปียง เส้นทางป่าทุ่งแฝก ริมห้วยทับเสลา และ ที่บริเวณหน่วยเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า ซึ่งมีสภาพป่าในบริเวณต่างๆ ที่แตกต่างกัน โดยสามารถพบการกระจายตัวของพืชวงศ์ขิงได้ ดังนี้

1. เส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาหินแดง มีสภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณ ผสมป่าไผ่ มีลำธารไหลผ่าน พบทั้งหมด 4 สกุล 9 ชนิด ได้แก่ *Boesenbergia rotunda*, *B. bela*, *Curcuma parviflora*, *C. angustifolia*, *Kaempferia marginata*, *K. pulchra*, *K. elegans*, *Zingiber bradleyanum*, *Z. rubens*, *Z. barbatum* และ *Z. zerumbet* บริเวณนี้พบการกระจายตัวของแต่ละชนิดอยู่ทั่วไป แต่ *Kaempferia marginata* จะมีการกระจายตัวมากที่สุด ซึ่งสามารถพบได้ตลอดเส้นทาง ในขณะที่ *K. pulchra* และ *K. elegans* ขึ้นเป็นกลุ่มในบริเวณใกล้เคียงกัน

ภาพ 1 สภาพป่าเส้นทางศึกษาธรรมชาติบริเวณเขาหินแดง

2. เส้นทางกระปุกกระเปียง มีสภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณ ผสมป่าไผ่ มีลำธารไหลผ่าน พบทั้งหมด 4 สกุล จำนวน 6 ชนิด ได้แก่ *Kaempferia marginata*, *K. elegans*, *Curcuma parviflora*, *Globba leucantha* var. *flavidula* *G. leucantha* var. *bicolor* และ *Z. zerumbet* บริเวณนี้พบว่า *Globba leucantha* var. *flavidula* *G. leucantha* var. *bicolor* จะขึ้นอยู่ได้กอไผ่ และมีกลุ่มของ *K. elegans* ขึ้นอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมาก

ภาพ 3 บริเวณป่าเส้นทางศึกษารวมชาติกระปุกกระเปียง

3. เส้นทางป่าทุ่งแฝก ริมห้วยทับเสลา สภาพป่าเป็นป่าเต็งรังผสมป่าไผ่ ริมลำธารมีลักษณะเป็นทราย และป่าไผ่ พบทั้งหมด 4 สกุล 8 ชนิด ได้แก่ *Kaempferia marginata*, *K. elegans*, *K. rotunda*, *K. phlucha*, *Curcuma angustifolia*, *Globba purpurascens* G. *leucantha* var. *bicolor*, *Zingiber rubens* และ *Z. zerumbet* ซึ่งบริเวณนี้พบ *K. marginata* กระจายตัวอยู่มาก ในบริเวณป่าเต็งรัง

ภาพ 3 สภาพป่าเส้นทางศึกษาธรรมชาติทุ่งแฝก ริมห้วยทับเสลา

4. บริเวณหน่วยเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า มีสภาพเป็นป่าเต็งรัง ผสมดินลูกรัง พบทั้งหมดมีสภาพเป็นป่าเต็งรัง ผสมดินลูกรัง พบทั้งหมด 4 สกุล 8 ชนิด ได้แก่ *K. elegans*, *K. marginata*, *K. phlucha*, *Globba purpurascens*, *G. leucantha* var. *bicolor*, *Curcuma cochichinensis*, *C. angustifolia* และ *Zingiber zerumbet*

ภาพ 4 บริเวณหน่วยเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดตามวชิร
วันที่ 15 ก.พ. 2555
เลขที่ 243963
ผู้จัดทำเอกสาร

ตารางที่ 1 สรุปผลการสำรวจพืชวงศ์ขิงที่สำรวจพบในบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
ห้วยขาแข้ง จ.อุทัยธานี

สกุล	ชื่อชนิด	ระยะเวลา ออกดอก	เส้นทางที่ สำรวจพบ
<i>Boesenbergia</i>	<i>B. rotunda</i> (L.) Mansf.	มิ.ย. - ก.ค.	3
	<i>B. bella</i> Larsen ex Triboun	มิ.ย. - ก.ค.	3
<i>Curcuma</i>	<i>C. angustifolia</i> Roxb.	พ.ค. - มิ.ย.	1,3,4
	<i>C. cochincinensis</i> Gagnep.	พ.ค. - ก.ค.	4
	<i>C. parviflora</i> Wall.	พ.ค. - ก.ค.	1,3
<i>Globba</i>	<i>G. leacantha</i> Mid.	มิ.ย. - ก.ค.	2,3,4
	<i>G. leacantha</i> var. <i>flavidula</i>	มิ.ย. - ก.ค.	2,3,4
	<i>G. purpurascens</i> Craib.	มิ.ย. - ส.ค.	2,3,4
<i>Kaempferia</i>	<i>K. pulchra</i> Ridl.	พ.ค. - ก.ค.	1,2,3
	<i>K. rotunda</i> L.	เม.ย. - พ.ค.	3
	<i>K. elegans</i> (Wall.) Bak.	พ.ค. - ก.ค.	1,2,3,4
	<i>K. marginata</i> Rosoe.	พ.ค. - มิ.ย.	1,2,3,4
<i>Zingiber</i>	<i>Z. barbatum</i> Wall.	ก.ค. - ส.ค.	1
	<i>Z. bradleyanum</i> Craib.	มิ.ย. - ส.ค.	1
	<i>Z. rubens</i> Roxb.	ก.ค. - ส.ค.	1,3
	<i>Z. zerumbet</i> (L.) Sm	ก.ค. - ส.ค.	1,2,4

สกุล *Boesenbergia*

ราก จ้ำน้ำ อวบ เป็นแท่งเรียวยาว เกิดรอบเหง้า ปลายรากมีปมสะสมอาหาร รูปรีหรือรูปไข่ เหง้า มีขนาดเล็ก สั้น สีน้ำตาลอมเหลืองถึงเหลืองเข้ม ลำต้นเหนือดิน เกิดจากตาเหง้า ใบ มี 3-7 ใบ เรียงสลับ แผ่นใบ รูปรี รูปขอบขนาน รูปหอก หรือรูปรีถึงรูปไข่ ผิวใบด้านบนสีเขียว บางชนิดมีแถบสีแดงกลางใบ มีเส้นใบขนานเป็นคลื่น ด้านล่างใบมีสีเขียวอ่อน หรือสีแดง มีขนใบบางในบางชนิด ก้านใบ ยาว 2-16 ซม. กาบใบ หุ้มกันเป็นลำต้นเทียม เส้นใบ บาง ปลายหยักเป็น 2 พู ช่อดอก เกิดจากปลายยอดของกาบใบบนสุด หรือเกิดจากโคนต้น ก้านช่อดอก ยาวประมาณ 5-15 ซม. กลม สีเขียวหรือขาว ใบประดับ ติดแกนช่อดอก ใบประดับย่อย อยู่ด้านในใบประดับ ขอบโค้งเข้าหากัน หุ้มดอกไว้ ดอก สีขาวปนชมพู สีขาวนวล หรือสีเหลืองอ่อน หลอดกลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นแฉก มีขนที่ปลายบางชนิด หลอดกลีบดอก โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวออกมาจากใบประดับ ปลายแยกเป็น 3 กลีบ โคนกลีบบน มีขนาดใหญ่ รูปหอกหรือไข่ห้วกลับ กลีบล่าง 2 กลีบ รูปรีถึงรูปหอก ปลายเป็นหมวก กลีบปาก รูปไข่ห้วกลับ รูปไข่ขอบขนาน ยาวกว่ากลีบดอก เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน ขอบกลีบปากโค้งเข้าหากันเป็นถุง ปลายกลีบแผ่ออก ขอบหยักมน หรือเป็นคลื่น หรือหยักเป็น 2 พู สีชมพู สีเหลืองอมขาว เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปขอบขนาน รูปหอกกลับ หรือรูปไข่ขอบขนาน เกสรตัวผู้ มีขนานเล็ก ก้านสั้น เกสรเพศเมีย รังไข่ มี 3 ห้อง ไม่มีขน ออวุลจำนวนมาก ติดแบบพาเซนตารอบแกนร่วม ก้านเกสรเป็นเส้นด้าย ยาวประมาณ 1.3-1.5 ซม. กว้าง 0.1 ซม. ยอดเกสรตัวเมีย รูปกรวย ปากกรวยมีขนครุย

1. *Boesenbergia rotunda*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Boesenbergia rotunda (L.) Mansf.

ชื่อสามัญ

กระชายป่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า ทรงกรวย สีเหลืองอ่อน ขนาดกว้าง 1.2 ซม. ยาว 2.8-3.1 ซม. ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 34-62 ซม. ใบ มี 3-5 ใบ แผ่นใบ รูปรี หรือขอบขนาน ขนาด 19-28.3 – 7.2-16 ซม. ปลายใบแหลมหรือแหลมเรียว ฐานใบรูปลิ้ม ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนละเอียด ก้านใบยาว 5-10 ซม. กาบใบ สีเขียว มีขนเล็กน้อย เส้นใบ รูปสามเหลี่ยมหรือรูปขอบขนาน ยาว 1.8-5.5 ซม. ปลายมน มีขนสั้น ช่อดอก เกิดระหว่างกาบใบคู่บน ยาว 20-31.6 ซม. ก้านช่อดอกย่อยยาว 1-2 ซม. ใบประดับ เรียงซ้อนกันแน่น รูปรีถึงรูปหอก ขนาด 0.8 × 4.1 ซม. มีขนสั้นประปราย ที่ปลายกลีบ ใบประดับย่อยมีลักษณะและขนาดใกล้เคียงกับใบประดับ ดอก

สีขาวปนชมพู **หลอดกลีบเลี้ยง** ยาวประมาณ 1.5-1.7 ซม. ปลายแยกเป็นสองแฉก **หลอดกลีบดอก** ยาวประมาณ 5.5-6.3 ซม. กลีบบนสีขาวอมเหลือง รูปขอบขนานปลายแหลม ยาว 2.3 กว้าง 0.7 ซม. กลีบข้างปลายมนและโค้งขึ้น กว้าง 0.5-0.6 ซม. ยาว 1.5 ซม. **กลีบปาก** รูปร่างไข่กลับ ยาว 2-3 ซม. กว้าง 1-1.7 ซม. มีสีชมพูที่กลางกลีบไล่สีจางจนปลายกลีบ มีขีดสีเหลืองจากกลางกลีบ จนถึงโคน มีจุดประสีชมพูเล็กน้อยที่กลางกลีบ **เกสรตัวผู้** ยาวประมาณ 5 ซม. มีขนสั้นด้านหลัง อับเรณูยาวประมาณ 5 มม. กว้าง 2 มม. มี 2 พู **เกสรเพศเมีย** สีขาว รังไข่ยาว 5.5 มม. กว้าง 2 มม.

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเบญจพรรณ ผสมป่าไผ่

ฤดูออกดอก

มิถุนายน - กรกฎาคม

2. *Boesenbergia bella*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Boesenbergia bella Larsen ex Triboun

ชื่อสามัญ

ว่านเปรี้ยว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า มีข้อปล้อง เปลือกสีน้ำตาล ข้างในสีเหลือง ยาว 7.5-8 ซม. กว้าง 1.5 ซม. **ลำต้นเหนือดิน** สูงประมาณ 75-80 ซม. **ใบ** มี 3-5 ใบ แผ่นใบ รูปรี หรือรูปไข่ ขนาดกว้าง 22-25 ซม. ยาว 40-43 ซม. ปลายใบแหลมหรือแหลมเรียว ฐานใบรูปลิ้น ผิวใบด้านบนเป็นคลื่นของเส้นใบ ผิวใบด้านล่างไม่มีขน ก้านใบยาว 8-17 ซม. **กาบใบ** สีเขียวปนสีน้ำตาล **ลิ้นใบ** รูปขอบขนาน ปลายแยกเป็นสองแฉก **ช่อดอก** เกิดที่โคนต้น ก้านช่อดอกยาว 2-3.2 ซม. **ก้านช่อดอกย่อย** ยาว 1-2 ซม. **ใบประดับ** สีแดง รูปรีถึงรูปหอก ขนาดกว้าง 1.3 ซม. ยาว 3.5 ซม. ใบประดับย่อยมีลักษณะและขนาดใกล้เคียงกับใบประดับ สีขาว **ดอก** สีเหลืองปนขาว **หลอดกลีบเลี้ยง** ยาวประมาณ 2-5 ซม. ปลายแยกเป็นสามแฉก **หลอดกลีบดอก** ยาวประมาณ 5-8 ซม. กลีบบนสีเหลือง รูปขอบขนานปลายแหลม ยาว 3.6 กว้าง 1.4 ซม. กลีบข้างปลายมนและโค้งขึ้น กว้าง 1.7 ซม. ยาว 4 ซม. **กลีบปาก** รูปร่างไข่กลับ ยาว 2-3 ซม. กว้าง 4 ซม. มีสีแดงที่โคนจนเกือบปลายกลีบ ปลายกลีบสีเหลือง **เกสรตัวผู้** ยาวประมาณ 5 ซม. มีขนสั้นด้านหลัง อับเรณูยาวประมาณ 5 มม. กว้าง 2 มม. มี 2 พู **เกสรเพศเมีย** สีขาว รังไข่ยาว 5.5 มม. กว้าง 2 มม.

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเบญจพรรณผสมป่าไผ่

ฤดูออกดอก

มิถุนายน - กรกฎาคม

สกุล *Curcuma*

ราก เส้นเรียวยาว เกิดรอบเหง้า ปลายรากมีปมสะสมอาหาร รูปรีหรือรูปไข่ เหง้า มีรูปร่างกลมถึงเกือบรี สีน้ำตาลอมเหลือง ข้างในสีขาว ครีมน้ำตาลหรือเหลือง ลำต้นเหนือดิน เกิดจากตาเหง้า สีเขียวหรือสีเขียวอมแดง ใบ มี 2-5 ใบ เรียงสลับ แผ่นใบ รูปรี รูปขอบขนาน รูปหอกขอบขนาน ผิวใบด้านบนสีเขียว บางชนิดมีแถบสีแดงกลางใบ ด้านล่างใบมีสีเขียวอ่อน หรือสีแดง มีขนยาว สีขาวในบางชนิด ก้านใบ ยาว 7-19 ซม. กาบใบ หุ้มกันเป็นลำต้นเทียม ลิ้นใบ บาง สั้น ขอบเป็นคลื่น ช่อดอก เกิดจากปลายยอดของกาบใบบนสุด หรือใกล้กับโคน ก้านช่อดอก ยาวประมาณ 8-22 ซม. กลม สีเขียวหรือขาว ใบประดับ ช้อนเรียงเป็นช่อ แบ่งได้ 2 แบบคือ ใบประดับส่วนบน รูปร่าง หอกขอบขนาน ปลายกลีบแหลม สีขาว ชมพู หรือสีแดงเข้ม ใบประดับด้านล่าง จะมีขนาดใหญ่กว่า รูปร่างกลมขอบขนาน หรือ รูปรีเกือบกลม ปลายแหลม โคนออกจากช่อดอก สีเขียว ปลายกลีบอาจจะมีสีแดง หรือบางชนิดใบประดับสีเดียวกัน ใบประดับย่อย อยู่ด้านในใบประดับ มีขนาดเล็ก ดอก สีขาวปนชมพู สีขาวนวล หรือสีเหลืองอ่อน ออกดอกระหว่างใบประดับส่วนล่าง หลอดกลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นสามแฉก มีขนที่ปลาย บางชนิด หลอดกลีบดอก โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวออกมาจากใบประดับ ปลายแยกเป็น 3 กลีบ โคนกลีบบน รูปหอกหรือไข่ห้วกลับ ปลายเป็นหมวก กลีบล่าง 2 กลีบ รูปรีถึงรูปหอก ปลายเป็นหมวก กลีบปาก รูปไข่ห้วกลับ รูปไข่ขอบขนาน ยาวกว่ากลีบดอก เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน ปลายกลีบแผ่ออก ขอบหยักมน หรือเป็นคลื่น หรือหยักเป็น 2 พู สีชมพู สีเหลืองอมขาว สีม่วง บางชนิดมีขนตรงกลาง เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปขอบขนาน รูปหอกกลับ เกสรตัวผู้ มีเดือย เป็นสันแหลม 2 อัน บางชนิดไม่มี เกสรเพศเมีย รังไข่ มี 3 ห้อง ไม่มีขน ออวุลจำนวนมาก ติดแบบพาเซนทารอบแกนร่วม ก้านเกสรเป็นเส้นด้าย ยาวประมาณ 1.3-1.5 ซม. กว้าง 0.1 ซม. ยอดเกสรตัวเมีย รูปกรวย ปากกรวยมีขนครุย

1. *Curcuma parviflora*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Curcuma parviflora Wall.

ชื่อสามัญ

กระเจียวขาว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า ทรงกรวย สีขาวครีมถึงเหลือง ขนาดกว้าง 1.5-1.7 ซม. ยาว 2.5-3.2 ซม. ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 34-60 ซม. ใบ มี 5-7 ใบ แผ่นใบ รูปรี หรือรูปไข่กลับ ขนาด 3-7 ซม. ยาว 10-29 ซม. ปลายใบแหลมเรียวฐานใบรูปลิ้น ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขน ก้านใบ

ยาว 6-10 ซม. กาบใบ สีขาวปนเขียว **ลิ้นใบ** ยาวประมาณ 1 มม. ขอบมีขน **ช่อดอก** เกิดระหว่างกาบใบคู่บน ช่อดอกเชิงลด ทรงกระบอก กว้าง 2.5-4.5 ซม. ยาว 6-8 ซม. **ก้านช่อดอก** ย่อ ยาว 15-20 ซม. **ใบประดับ** ด้านบน รูปหอกขอบขนาน ปลายกลีบแหลม สีเขียว ขนาด กว้าง 1.7 ยาว 2.8 ซม. ใบประดับด้านล่าง เรียงซ้อนกันแน่น รูปไข่กลม ปลายแหลมงอออกจากช่อดอก สีเขียว ขนาดกว้าง 2.8 ซม. ยาว 3.3 ซม. **ใบประดับย่อย** รูปไข่กลับถึงรูปรี กว้าง 0.4-0.5 ซม. ยาว 1.2 ซม. **ดอก** สีขาว ปากสีม่วง ออกดอกระหว่างใบประดับล่าง **หลอดกลีบเลี้ยง** ยาวประมาณ 0.7 ซม. ปลายแยกเป็นสามแฉก **หลอดกลีบดอก** ยาวประมาณ 6 - 10 ซม. กลีบบน สีขาว รูปขอบขนานปลายแหลม ยาว 0.7 ซม. กว้าง 0.4 ซม. **กลีบปาก** รูปไข่กลับ ยาว 1-1.3 ซม. กว้าง 0.7 ซม. มีสีม่วงกลางกลีบมีขนสั้น เป็นกระจุก ปลายกลีบหักลึกเป็น 2 แฉก เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปขอบขนาน ปลายมนสีขาว กว้าง 0.3 ซม. ยาว 0.8 ซม. **เกสรตัวผู้** ก้านยาวประมาณ 1 ซม. อับเรณูยาวประมาณ 0.2 มม. กว้าง 0.1 - 0.2 มม. มี 2 พู **เกสรเพศเมีย** สีขาว รังไข่ยาว 0.1-0.2 มม. กว้าง 0.2 มม.

นิเวศวิทยา บริเวณป่าเบญจพรรณ

ฤดูออกดอก มิถุนายน - สิงหาคม

2. *Curcuma angustifolia*

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Curcuma angustifolia* Gagnep.

ชื่อสามัญ กระเจียวป่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า ทรงกรวย ข้างในสีขาวครีมถึงเหลือง ขนาดกว้าง 2.5-2.7 ซม. ยาว 3-3.2 ซม. ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 34-40 ซม. ใบ มี 3-4 ใบ แผ่นใบ รูปรี หรือรูปไข่กลับ ขนาด กว้าง 11-14 ซม. ยาว 28-35 ซม. ปลายใบแหลมเรียว ฐานใบรูปปลีมน ผิวใบด้านบนสีเขียวสด ผิวใบด้านล่างสีเขียวนวลขาว ก้านใบยาว 6-12 ซม. กาบใบ สีเขียวเข้ม **ลิ้นใบ** ยาวประมาณ 1 มม. ขอบมีขน **ช่อดอก** เกิดระหว่างกาบใบคู่บน ช่อดอกเชิงลด ทรงกระบอก กว้าง 3-4.5 ซม. ยาว 13-16 ซม. **ก้านช่อดอก** ย่อ ยาว 15-20 ซม. สีเขียว **ใบประดับ** ด้านบน รูปหอกขอบขนาน ปลายกลีบแหลม ขนาด กว้าง 2-2.2 ซม. ยาว 3.6 ซม. โคนสีชมพู ปลายสีชมพูจนถึงแดงเข้ม ใบประดับด้านล่าง เรียงซ้อนกันแน่น รูปไข่กลม ปลายแหลมงอออกจากช่อดอก สีเขียว ปลายสีแดงเข้ม ขนาดกว้าง 2.5 ซม. ยาว 3.3 ซม. **ใบประดับย่อย** รูปขอบขนาน กว้าง 0.5 ซม. ยาว 1.2 ซม. **ดอก** สีเหลือง ออกดอกระหว่างใบประดับล่าง **หลอดกลีบเลี้ยง** ยาวประมาณ 0.7 ซม. ปลายแยกเป็นสามแฉก ปลายมีขน **หลอดกลีบดอก** ยาวประมาณ 7-8 ซม. กลีบบนสีขาวหรือ

สีแดงอ่อน รูปขอบขนานปลายแหลม เป็นหมวก ยาว 0.7 ซม. กว้าง 0.4 ซม. กับข้างรูปขอบขนาน ปลายแหลม ขนาดกว้าง 0.6 ซม. ยาว 0.9 ซม. กลีบปาก รูปรางไข่กลับ ยาว 1.9 ซม. กว้าง 1.7 ซม. มีสีเหลืองอ่อน ตรงกลางมีแถบสีเหลืองเข้มจากโคนถึงปลายกลีบ กลีบหยักเล็ก เป็น 2 พู เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปขอบขนาน ปลายมนสีขาว กว้าง 0.5 ซม. ยาว 1.0 ซม. เกสรตัวผู้ ก้านยาวประมาณ 1 ซม. อับเรณูยาวประมาณ 0.2 มม. กว้าง 0.3 มม. มี 2 พู เกสรเพศเมีย สีขาว มีขน รังไข่ยาว 0.4 ซม. กว้าง 0.2 ซม.

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเต็งรัง ป่าทุ่งแพก ริมห้วยทับเสลา

ฤดูออกดอก

พฤษภาคม - มิถุนายน

3. *Curcuma cochincinensis*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Curcuma cochincinensis Gagnep.

ชื่อสามัญ

-

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า ทรงกรวย ข้างในสีเหลือง ขนาดกว้าง 2.7 ซม. ยาว 4 ซม. ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 11-18 ซม. ใบ มี 1-4 ใบ แผ่นใบ รูปรี หรือรูปไข่กลับ ขนาด กว้าง 11-13 ซม. ยาว 32-37 ซม. ปลายใบแหลมเรียว ฐานใบรูปลิ้น ผิวใบด้านบนสีเขียวสด เส้นกลางใบสีแดง ผิวใบด้านล่างมีขน ก้านใบยาว 6-12 ซม. กาบใบ สีเขียวเข้ม ลิ้นใบ ยาวประมาณ 1 มม. ช่อดอก เกิดระหว่างกาบใบ ช่อดอกเชิงลด ทรงกระบอกถึงทางสามเหลี่ยม กว้าง 7-8 ซม. ยาว 9-13 ซม. ก้านช่อดอกย่อย สั้น ยาว 5-7 ซม. สีเขียว ใบประดับ รูปหอกขอบขนาน ปลายกลีบแหลม ขนาด กว้าง 2-3.5 ซม. ยาว 1.8-3.6 ซม. สีขาวที่โคน ปลายกลีบมีชมพู, สีชมพูอ่อน หรือ สีชมพูเข้มทั้งกลีบ ใบประดับย่อย รูปขอบขนาน กว้าง 0.5 ซม. ยาว 1.2 ซม. ดอก สีขาวปนเหลือง ออกดอก ระหว่างใบประดับหลอดกลีบเลี้ยง ยาวประมาณ 1.7 ซม. ปลายแยกเป็นสามแฉก หลอดกลีบดอก ยาวประมาณ 7-8 ซม. กลีบบนสีแดงอ่อน รูปขอบขนานปลายแหลม เป็นหมวก ยาว 1.2 ซม. กว้าง 0.4 ซม. กลีบข้างรูปขอบขนาน ปลายแหลม ขนาดกว้าง 0.6 ซม. ยาว 0.9 ซม. กลีบปาก รูปรางไข่กลับ ยาว 1.3 ซม. กว้าง 1.7 ซม. มีสีขาว ตรงกลางมีแถบสีเหลืองเข้มจากโคนถึงปลายกลีบ กลีบหยักเล็กเป็น 2 พู เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปขอบขนาน ปลายมนสีขาว กว้าง 0.6 ซม. ยาว 1.0 ซม. เกสรตัวผู้ ก้านยาวประมาณ 1 ซม. อับเรณูยาวประมาณ 0.2 มม. กว้าง 0.3 มม. มี 2 พู เกสรเพศเมีย สีขาว มีขน รังไข่ยาว 0.4 ซม. กว้าง 0.2 ซม.

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเต็งรัง ป่าทุ่งแพก ริมห้วยทับเสลา

ฤดูออกดอก

พฤษภาคม - มิถุนายน

สกุล *Globba*

ราก อวบน้ำ เส้นเรียวยาว เกิดรอบเหง้า เหง้า มีขนาดเล็ก ค่อนข้างกลม สีน้ำตาลอมเหลือง ข้างในสีเหลืองอ่อน ลำต้นเหนือดิน มีขนาดเล็ก เรียว ยาว สีเขียว ยาวประมาณ 30-100 ซม. ใบ มี 4-7 ใบ เรียงสลับ แผ่นใบ รูปรี รูปหอกขอบขนาน ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม ฐานใบมนถึงรูปกลม ผิวใบด้านบนสีเขียว ด้านล่างใบมีเขียวอ่อน หรือสีแดง ใบมีขนทั้งสองด้านบางชนิด ก้านใบ สั้นหรือไม่มี เส้นใบ แคบ บางยาวประมาณ 0.2-0.5 ซม. ช่อดอก เกิดจากปลายยอด แบบช่อเชิงลด อัดแน่นเป็นกระจุก หรือ ช่อแตกกิ่ง ตั้งตรงหรือห้อยลง ก้านช่อดอก เรียวยาวประมาณ 5-23 ซม. กลม สีเขียวหรือขาว ก้านดอกย่อย มีขนาดเล็ก บางชนิดยาว ดอกย่อยมี 2-7 ดอก ใบประดับ รูปรีเกือบกลม รูปไข่กลับ รูปไข่ หรือรูปหอกขอบขนาน รองรับแขนงช่อแต่ละอัน อยู่จนติดผล ใบประดับย่อย รูปรี หรือรูปไข่ มีขนาดเล็กกว่าใบประดับเล็กน้อย ดอก สีขาว สีเหลืองอ่อน หรือสีเหลืองเข้ม ออกดอก 3-6 ดอก หลอดกลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นสามแฉก หลอดกลีบดอก โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด หักงอขึ้นทำให้ดอกตั้งตรง มีขนบางเล็กน้อย ปลายแยกเป็น 3 กลีบ โคนกลีบบน รูปหอก ปลายแหลม ขอบกลีบโค้งเข้ากันเป็นรูปเรือ ชี้ออกทางด้านหลังดอก กลีบล่าง 2 กลีบ รูปรีถึงรูปหอก ขอบกลีบโค้งเข้าหากัน กลีบปาก รูปไข่หัวกลับเชื่อมต่อกับก้านเกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน และหลอดกลีบดอกโคนปากกลีบแห้ง ปลายหยักเป็น 2 พู ส่วนหลังแนบติดกับก้านชูเกสรตัวผู้ สีขาว ขาวปนเหลือง หรือสีเหลือง มีจุดตรงกลางสีเหลืองเข้ม เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน เชื่อมกับหลอดกลีบ รูปแคบ รูปรี รูปไข่กลับ หรือรูปขอบขนานไม่โค้งอ เกสรตัวผู้ ก้านเกสรตัวผู้ ยาว โค้งงอ ขอบของก้านเกสรครอบก้านชูเกสรตัวเมีย มีขนเล็กน้อย อับเรณู มีรยางค์ 1-2 คู่ มีลักษณะเรียวแหลม เกสรเพศเมีย รังไข่ มีช่องเดียว ไม่มีขน ออวุลจำนวนมาก ติดแบบพาเซนตาตามแนวตะเข็บ ก้านเกสรเป็นเส้นด้าย ยอดเกสรตัวเมีย รูปกรวย ปากกรวย มีขนครุย ผล เรียวยาวหรือกลม ผิวเป็นคลื่น

1. *Globba leacantha*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Globba leacantha Mid.

ชื่อสามัญ

-

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า รูปร่างเรียว ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 65-79 ซม. ใบ มี 8-10 ใบ แผ่นใบ รูปไข่กลับ ขนาด กว้าง 3.8-4 ซม. ยาว 19-21.5 ซม. ปลายใบแหลมเรียว ฐานใบรูปกลม ผิวใบด้านบนสีเขียว ผิวใบด้านล่างมีขนสีขาว ก้านใบยาว 1.5-2 ซม. กาบใบ สีเขียวเข้ม ช่อดอก เกิดปลายยอด ยาว 17 ซม. ก้านช่อดอกย้อย สั้น ยาว 3-6 ซม. สีเขียว ใบประดับ เล็กมาก ขนาด

ประมาณ 1-2 ซม. สีขาว ดอก สีขาวปนเหลือง ออกดอกระหว่างใบประดับ **หลอดกลีบเลี้ยง** ยาวประมาณ 1.2 ซม. ปลายแยกเป็นสามแฉก **หลอดกลีบดอก** ยาวประมาณ 7-8 ซม. สีขาว ขาวอมเหลือง รูปขอบขนานปลายแหลม เป็นหมวก ยาว 1.2 ซม. กว้าง 0.4 ซม. กลีบข้างรูปขอบขนาน ปลายแหลมเป็นเดือดโค้งเข้าข้างใน คล้ายรูปเรือ กลีบข้างกว้าง 0.3 ซม. ยาว 0.9 ซม. ขนาด **กลีบปาก** รูปรางรี ยาว 1.3 ซม. กว้าง 0.5 ซม. มีสีขาว เหลือง หรือเหลืองอมขาว จุดสีเหลืองเข้มตรงกลาง **เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน** รูปขอบขนาน ปลายมนสีขาว หรือเหลือง กว้าง 0.3 ซม. ยาว 0.8 ซม. **เกสรตัวผู้** ก้านยาวประมาณ 1-1.8 ซม. มีขนสั้น อับเรณูยาวประมาณ 0.2 ซม. กว้าง 0.5 ซม. รยางค์มี 2 คู่ เรียวแหลมเป็นสัน **เกสรเพศเมีย** สีขาว มีขน ผล สีเขียวอ่อน เป็นร่องชัดเจนตามยาว

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเต็งรังและชายป่าเบญจพรรณ

ฤดูออกดอก

มิถุนายน - กรกฎาคม

2. *Globba leacantha* var. *flavidula*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Globba leacantha var. *flavidula*

ชื่อสามัญ

-

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า รูปรางรี ยาว ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 65-79 ซม. ใบ มี 8 ใบ แผ่นใบ รูปไข่ กลีบ ขนาด กว้าง 3.8-4 ซม. ยาว 19-21.5 ซม. ปลายใบแหลมเรียว ฐานใบรูปลิ้ม ผิวใบด้านบนสีเขียว ผิวใบด้านล่างมีขนสีขาว ก้านใบยาว 1.5-2 ซม. กาบใบ สีเขียวเข้ม **ช่อดอก** เกิดปลายยอด . ยาว 17 ซม. ก้านช่อดอกย่อยสั้น ยาว 3-6 ซม. สีเขียว ใบประดับ เล็กมาก ขนาดประมาณ 1-2 ซม. สีขาว ดอก สีขาวปนเหลือง ออกดอกระหว่างใบประดับ **หลอดกลีบเลี้ยง** ยาวประมาณ 1.2 ซม. สีเขียว ปลายแยกเป็นสามแฉก **หลอดกลีบดอก** ยาวประมาณ 1.5-1.9 ซม. เหลืองสด รูปขอบขนานปลายแหลม เป็นหมวก ยาว 1.2 ซม. กว้าง 0.4 ซม. กลีบข้างรูปขอบขนาน ปลายแหลมเป็นเดือดโค้งเข้าข้างใน คล้ายรูปเรือ กลีบข้างกว้าง 0.3 ซม. ยาว 0.9 ซม. ขนาด **กลีบปาก** รูปรางรี ยาว 1.3 ซม. กว้าง 0.5 ซม. มีเหลือง จุดสีเหลืองอมส้มเข้มตรงกลาง **เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน** รูปขอบขนาน ปลายมนสีเหลือง กว้าง 0.3 ซม. ยาว 0.8 ซม. **เกสรตัวผู้** ก้านยาวประมาณ 1-1.8 ซม. มีขนสั้น อับเรณูยาวประมาณ 0.2 ซม. กว้าง 0.5 ซม. รยางค์มี 2 คู่ เรียวแหลมเป็นสัน **เกสรเพศเมีย** สีขาว มีขน ผล สีเขียวอ่อน เป็นร่องชัดเจนตามยาว

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเต็งรังและชายป่าเบญจพรรณ

ฤดูออกดอก

มิถุนายน - กรกฎาคม

3. *Globba purpurascens*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Globba purpurascens Craib.

ชื่อสามัญ

-

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า รูปร่างเรียว ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 23-35 ซม. ใบ มี 3-6 ใบ แผ่นใบ รูปหอก หรือรูปขอบขนาน ขนาด กว้าง 4.8-5.2 ซม. ยาว 8-10 ซม. ปลายใบแหลมเรียว ฐานใบแหลม เล็กน้อย ผิวใบด้านบนสีเขียว ผิวใบด้านล่างสีเขียวขาว มีขนสีขาว ก้านใบยาว 0.7 ซม. กาบใบ สีเขียวเข้ม ช่อดอก เกิดปลายยอด โค้งลง ยาว 5-9 ซม. ก้านช่อดอกยาว 1-2 ซม. ก้านช่อดอก ย่อย ยาว 1-2 ซม. สีเขียวอ่อน ใบประดับ ช้อนติดกันแน่นที่โคนก้านดอก รูปไข่ ยาว 0.6-1 ซม. กว้าง 0.9-1.3 ซม. สีขาวอมเหลือง ใบประดับย่อยขนาดเล็กกว่า และซ้อนกันแน่นที่โคนก้านดอก ย่อย สีเขียวอมขาว ดอก สีเหลืองหรือเหลืองอ่อน หลอดกลีบเลี้ยง ยาวประมาณ 0.7 ซม. สีเหลืองอ่อน ปลายแยกเป็นสองแฉก หลอดกลีบดอก ยาวประมาณ 1 ซม. เหลืองสด รูปขอบขนาน ปลายแหลม เป็นหมวก ยาว 1.2 ซม. กว้าง 0.4 ซม. กลีบข้างรูปขอบขนาน ปลายแหลมเป็นเดือย โค้งเข้าข้างใน คล้ายรูปเรือ กลีบข้างกว้าง 0.3 ซม. ยาว 0.9 ซม. ขนาด กลีบปาก รูปร่างเรียว ยาว คล้ายรูปสามเหลี่ยม ยาว 1.3 ซม. กว้าง 0.5 ซม. มีเหลือง จุดสีเหลืองอมส้มเข้มตรงกลาง เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปขอบขนาน ปลายมนสีเหลือง กว้าง 0.2-0.3 ซม. ยาว 0.7 ซม. เกสรตัวผู้ ก้านยาวประมาณ 1.2 -1.8 ซม. มีขนสั้น อับเรณูยาวประมาณ 0.2 ซม. กว้าง 0.5 ซม. รยางค์มี 4 คู่ เรียวแหลมเป็นสัน เกสรเพศเมีย สีขาว มีขน ผล สีเขียวอ่อน เป็นคลื่น

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเต็งรังและชายป่าเบญจพรรณ

ฤดูออกดอก

มิถุนายน - กรกฎาคม

สกุล *Kaempferia*

ราก เกิดเป็นกระจุกรอบเหง้า ปลายรากมีปมสะสมอาหาร รูปรีหรือรูปไข่ เหง้า อวบ มีเกือบรูปร่างกลมถึงรี สีน้ำตาลอมเหลือง ข้างในสีขาว ครีมี หรือเหลือง ลำต้นเหนือดิน เกิดจากตาเหง้า สีเขียวหรือสีเขียวอมแดง ต้นแบนเล็กน้อย ใบ มี 2-5 ใบ เรียงสลับ แผ่นใบ รูปกลม เกือบกลม รูปรี หรือรูปหอกขอบขนาน ใบมีทั้งตั้งตรงและติดพื้น หน้าใบสีเขียว บางชนิดมีลายสีเขียวเป็นจุด หรือสีขาวเป็นริ้ว ตามความกว้างของเส้นใบ ด้านล่างใบมีเขียวอ่อน หรือสีแดง มีขนยาว สีขาวในบางชนิด ก้านใบ บางชนิดสั้นมาก บางชนิดยาว 5-16 ซม. กาบใบ หุ้มกันเป็นลำต้นเทียม

ลั่นใบ บาง สั้น สีนํ้าตาลอ่อน ขอบเป็นคลื่น ช่อดอก เกิดจากปลายยอดของกาบใบบนสุด กลางต้น เชื่อมติดกันเป็นถ้วย ก้านช่อดอก ยาวประมาณ 2-25 ซม. กลม สีเขียว ใบประดับ รูปปร่าง หอกขอบขนาน หรือรูปแถบ สีขาว ใบประดับย่อย อยู่ด้านในใบประดับ มีขนาดเล็ก สีขาวหรือเขียวอ่อน ดอก สีขาวหรือสีม่วง หลอดกลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันเป็นหลอด เรียวยาว ปลายแยกเป็นสามแฉก รูปรีขอบขนาน ปลายเป็นหมวก หลอดกลีบดอก โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวออกมาจากใบประดับ ปลายแยกเป็น 3 กลีบ โคนกลีบบน รูปไข่หัวกลับ ปลายเป็นคลื่น กลีบล่าง 2 กลีบ รูปไข่หัวกลับมีขนาดเล็กกว่ากลีบบนเล็กน้อย กลีบปาก รูปไข่หัวกลับ ปลายหยักลึกเกือบถึงโคนกลีบปาก เป็น 2 พู สีม่วง โคนสีขาว เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปหอกกลับ เกสรตัวผู้สั้น ปลายเป็นตะขอ แผลออกมาบนกลีบปาก เกสรเพศเมีย รังไข่ มี 3 ห้อง ออวุลจำนวนมาก ติดแบบพาเซนดาร์รอบแกนร่วม ก้านเกสรเป็นเส้นด้าย ยอดเกสรตัวเมีย รูปกรวย ปากกรวยมีขนครุย

1. *Kaempferia pulchra*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Kaempferia pulchra Ridl.

ชื่อสามัญ

เปราะป่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า รูปปร่างรีเกือบกลม สีนํ้าตาล ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 10-15 ซม. ใบ มี 2 ใบ แผ่นใบ รูปหอกหรือรูปไข่ ขนาด กว้าง 13.7-17 ซม. ยาว 28-32 ซม. ปลายใบแหลมเป็นติ่งฐานใบมนถึงรูปลิ้น ผิวใบด้านบนสีเขียว มีจุดสีเขียวเข้ม กระจายเป็นแถวขนานกับเส้นใบ ผิวใบด้านล่างสีเขียวขาว ก้านใบยาว 4-8 ซม. กาบใบ สีเขียวเข้มหรือสีแดง ช่อดอก เกิดกลางต้น เชื่อมติดเป็นรูปถ้วย ยาว 3.2-4 ซม. ก้านช่อดอกยาว 10-12 ซม. สีเขียวอ่อน ก้านช่อดอกย่อย ยาว 1-2 ซม. สีเขียวอ่อน ใบประดับ รูปหอก ยาวประมาณ 2-3 ซม. กว้าง 0.7-1.3 ซม. ใบประดับย่อย ตรงกลางมีรอยพับตามยาว สีขาวเขียวอ่อน ดอก สีม่วง ดอกบาน 2-3 ดอกต่อครั้ง หลอดกลีบเลี้ยง ยาวประมาณ 1.5-2 ซม. สีขาว ปลายแยกเป็นสองแฉก ปลายมีขนเล็กน้อย หลอดกลีบดอก ยาวประมาณ 5.2-7 ซม. รูปไข่ถึงเกือบกลม สีม่วง ยาว 1.4 ซม. กว้าง 0.5 ซม. กลีบข้าง ยาว 1.4 ซม. กว้าง 0.5 ซม. กลีบปาก รูปกลม มีหยักลึกจนเกือบถึงโคน ปลายมน ยาว 1.1 ซม. กว้าง 1.3 ซม. สีม่วง เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปกลม มีหยักลึกจนเกือบถึงโคน ปลายมน ยาว 1.3 ซม. กว้าง 1 ซม. สีม่วง เกสรตัวผู้ สีครีม ก้านเกสรสั้นมาก ประมาณ 0.3 ซม. ไม่มีขน อับเรณูยาวประมาณ 0.3-0.4 ซม. กว้าง 0.2 ซม. เกสรเพศเมีย สีขาว เป็นรูปถ้วย ขนที่ปลาย

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเต็งรังและชายป่าเบญจพรรณ

ฤดูออกดอก

พฤษภาคม - กรกฎาคม

2. *Kaempferia elegans*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Kaempferia elegans (Wall.) Bak.

ชื่อสามัญ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า รูปทรงรีเกือบกลม สีน้ำตาล ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 10-15 ซม. ใบ มี 2 ใบ แผ่นใบ รูปหอกหรือรูปไข่ ขนาด กว้าง 13.7-17 ซม. ยาว 28-32 ซม. ปลายใบแหลมเป็นติ่งฐานใบมนถึงรูปลิ้น ผิวใบด้านบนสีเขียว ตรงกลางสีเขียวเข้ม มีปื้นสีขาวหม่น เป็นริ้วขนานกับเส้นใบ ผิวใบด้านล่างสีเขียวขาว ก้านใบยาว 4-8 ซม. กาบใบ สีเขียวเข้ม ช่อดอก เกิดกลางต้น เชื่อมติดเป็นรูปถ้วย ยาว 3.2-4 ซม. ก้านช่อดอกยาว 10-12 ซม. สีเขียวอ่อน ก้านช่อดอกย่อย ยาว 1-2 ซม. สีเขียวอ่อน ใบประดับ รูปหอก ยาวประมาณ 2-3 ซม. กว้าง 0.7-1.3 ซม. ใบประดับย่อย ตรงกลางมีรอยพับตามยาว สีขาวเขียวอ่อน ดอก สีม่วง ดอกบาน 2 ดอกต่อครั้ง หลอดกลีบเลี้ยง ยาวประมาณ 1.5-2 ซม. สีขาว ปลายแยกเป็นสองแฉก ปลายมีขนเล็กน้อย หลอดกลีบดอก ยาวประมาณ 5.2-7 ซม. รูปไข่ถึงเกือบกลม สีม่วง ยาว 1.4 ซม. กว้าง 0.5 ซม. กลีบข้าง ยาว 1.4 ซม. กว้าง 0.5 ซม. กลีบปาก รูปกลม มีหยักลึกจนเกือบถึงโคน ปลายมน ยาว 1.1 ซม. กว้าง 1.3 ซม. สีม่วง เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปกลม มีหยักลึกจนเกือบถึงโคน ปลายมน ยาว 1.3 ซม. กว้าง 1 ซม. สีม่วง เกสรตัวผู้ สีดํก ก้านเกสรสั้นมาก ประมาณ 0.3 ซม. ไม่มีขน อับเรณูยาวประมาณ 0.3-0.4 ซม. กว้าง 0.2 ซม. เกสรเพศเมีย สีขาว เป็นรูปถ้วย ขนที่ปลาย

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเต็งรังผสมป่าไผ่

ฤดูออกดอก

พฤษภาคม - กรกฎาคม

3. *Kaempferia rotunda*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Kaempferia rotunda L.

ชื่อสามัญ

ว่านหาวนอน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า รูปทรงรีเกือบกลม รากเกิดเป็นกระจุกรอบ ปลายรากมีตุ่มสะสมอาหารรูปไข่ ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 10-15 ซม. ใบ มี 3-5 ใบ แผ่นใบ รูปหอกหรือรูปหอกแกมขอบขนาน ขนาด กว้าง 9-12 ซม. ยาว 25-33 ซม. ปลายใบแหลม ฐานใบมนถึงรูปลิ้น ผิวใบด้านบนสีเขียว ตรงกลางสีเขียวเข้ม มีปื้นสีม่วง เป็นริ้วขนานกับเส้นใบตรงกลางแผ่นใบ ผิวใบด้านล่างสีเขียวขาวปนม่วง มีขนสีขาว ก้านใบยาว 6-10 ซม. กาบใบ สีเขียวปนม่วง ช่อดอก เกิดเหง้าใต้ดิน ก่อนมีใบ หุ้มด้วยกาบใบ ที่ไม่มีแผ่นใบ ใบประดับ รูปหอก สีขาวเขียวอ่อน ใน 1 ใบ มีประมาณ

5-8 ดอก ดอก สีม่วง ดอกบาน 2-4 ดอกต่อครั้ง **หลอดกลีบเลี้ยง** เชื่อมเป็นหลอด ยาวประมาณ 1 ซม. สีขาว ปลายแยกเป็นสามแฉก ปลายมีขนเล็กน้อย **หลอดกลีบดอก** ยาวประมาณ 5.2-6 ซม. เรียวยาว ปลายเป็นหมวก สีขาว ยาว 2.5-3 ซม. กว้าง 0.5 ซม. กลีบข้าง ยาว 2.6-3.2 ซม. กว้าง 0.4 ซม. **กลีบปาก** รูปกลม มีหยักลึกจนเกือบถึงโคน ปลายมน ยาว 2-2.5 ซม. กว้าง 4 ซม. สีม่วง **เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน** รูปรี รูปไข่ ถึงเกือบกลม ปลายมน ยาว 1.3 ซม. กว้าง 1 ซม. สีม่วงที่โคน จนถึงเกือบกลางกลีบ ปลายกลีบสีม่วงอ่อน **เกสรตัวผู้** สีครีม ก้านเกสรสั้นมาก ประมาณ 0.3 ซม. ไม่มีขน อับเรณูยาวประมาณ 0.3-0.4 ซม. กว้าง 0.5 ซม. **เกสรเพศเมีย** สีขาว เป็นรูปถ้วย ขนที่ปลาย

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเต็งรังผสมป่าไผ่

ฤดูออกดอก

เมษายน - พฤษภาคม

4. *Kaempferia marginata*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Kaempferia marginata Caray in Rosoe,

ชื่อสามัญ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า สีขาว ขนาดกว้าง 1.5 ซม. ยาว 2.5 ซม. **ลำต้นเหนือดิน** สูงประมาณ 3-5 ซม. ใบ มี 2 ใบ แผ่นใบ รูปรีแกมรูปขอบขนาน ขนาด กว้าง 17-28 ซม. ยาว 16-21 ซม. ปลายใบแหลม ฐานใบกลม ผิวใบด้านบนสีเขียว ขอบสีม่วงเข้ม ผิวใบด้านล่างสีเขียวขาวปนม่วง มีขนสีขาว ก้านใบสั้นมาก กาบใบ สีเขียวปนม่วง **ช่อดอก** เกิดระหว่างต้นติดโคนใบ **ใบประดับ** รูปหอก สีขาวเขียวอ่อน ใน 1 ใบ มีประมาณ 5-8 ดอก ดอก ดอก สีม่วง ดอกบาน 1-2 ดอกต่อครั้ง **หลอดกลีบเลี้ยง** เชื่อมเป็นหลอด ยาวประมาณ 1.2 ซม. สีขาว ปลายแยกเป็นสองแฉก **หลอดกลีบดอก** เชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 4-4.5 ซม. เรียวยาว กลีบดอกบน ปลายเป็นหมวก สีขาว ยาว 3.2-3.5 ซม. กว้าง 0.4 ซม. กลีบข้าง ยาว 3.5 ซม. กว้าง 0.4 ซม. ปลายเป็นหมวก **กลีบปาก** มีหยักลึกจนเกือบถึงโคน เป็น 2 พู รูปเกือบกลมถึงรูปไข่ ปลายมน ยาว 1.5 ซม. กว้าง 0.8 ซม. โคนสีขาวม่วง และสีม่วงที่กลีบ **เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน** รูปไข่หัวกลับ ปลายมน ยาว 1.3 ซม. กว้าง 1 ซม. สีม่วงอ่อน **เกสรตัวผู้** สีครีม ก้านเกสรสั้นมาก ประมาณ 0.3 ซม. ไม่มีขน อับเรณูยาวประมาณ 0.3-0.4 ซม. กว้าง 0.5 ซม. **เกสรเพศเมีย** สีขาว เป็นรูปถ้วย ขนที่ปลาย

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเต็งรังผสมป่าไผ่

ฤดูออกดอก

พฤษภาคม - กรกฎาคม

สกุล *Zingiber*

ราก อวบน้ำ เรียว ยาว ปลายรากมีปมสะสมอาหาร รูปรีหรือรูปไข่ เหง้า แตกแขนง เลื้อยทอดไปตามพื้นดิน สีนํ้าตาลอมเหลือง ข้างในสีขาว ครีมนํ้าตาลหรือเหลือง บางชนิดมีกลิ่นฉุน ลำต้นเหนือดิน เกิดจากตาเหง้า สูง 60-200 ซม. สีเขียวหรือสีเขียวอมแดง โคนมักเป็นสีแดงเข้ม บางชนิดมีขนทั้งต้น ใบ มี 5-15 ใบ เรียงสลับ แผ่นใบ รูปรี รูปขอบขนาน รูปหอกขอบขนาน ผิวใบด้านบนสีเขียว บางชนิดมีแถบสีแดงกลางใบ ด้านล่างใบมีสีเขียวอ่อน หรือสีแดง มีขนยาว สีขาวในบางชนิด ก้านใบ สั้นมากและโค้งพอกออก หนูปเห็นได้ชัดเจน ยาวประมาณ 4-6 ซม. รูปรางรีขอบขนาน ปลายกลีบหยักเป็น 2 พู สีนํ้าตาล สีแดง หรือสีแดงเข้ม ช่อดอก เกิดจากโคน ตั้งตรงหรือเลื้อยทอดขนาดไปกับพื้นดิน ก้านช่อดอก ยาวประมาณ 8-22 ซม. กลม มีกาบใบที่ไม่มีใบหุ้มสีเขียว หรือสีแดงเข้มที่โคน ใบประดับ ช่อเรียงเป็นช่อ เรียงตัวซ้อนเหลื่อม รองรับเพียงดอกเดียว รูปรางไข่หัวกลับ รูปไข่ รูปหอก ปลายแหลม มน อาจจะมีขน สีเขียว หรือเขียวแก่ เมื่อแก่มักจะเปลี่ยนเป็นสีแดง ใบประดับย่อย อยู่ด้านในใบประดับ มีขนาดเล็ก สีขาว ขอบกลีบห่อ ดอก สีขาว สีขาวนวล หรือสีเหลืองอ่อน ออกดอกระหว่างใบประดับ หลอดกลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นสามแฉก รูปรางรี ยาว สีครีมหรือสีแดงอ่อน หลอดกลีบดอก โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวออกมาจากใบประดับ ปลายแยกเป็น 3 กลีบ โคนกลีบบน รูปหอกหรือไข่หัวกลับ ปลายแหลม สีแดง สีเหลือง สีครีมขาว กลีบล่าง 2 กลีบ รูปรีถึงรูปหอก สีแดง สีเหลือง สีครีมขาว หรือขาว หรือมีจุดประสีนํ้าตาล กลีบปาก รูปไข่หัวกลับ รูปไข่ขอบขนาน ปลายกลีบแผ่ ออก ขอบหยักมน หรือเป็นคลื่น หรือหยักเป็น 2 พู สีขาว สีครีม สีม่วง สีม่วงเข้ม หรือมีกระสีนํ้าตาล เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปรี หรือรูปรีขอบขนาน รูปหอกกลับ สีครีม เหลืองอ่อน หรือมีจุดกระสีนํ้าตาล เกสรตัวผู้ ก้านเกสรตัวผู้สั้น อับเรณูยาวประมาณ 1 ซม. กว้าง 0.3 ซม. ก้านโอบรอบก้านเกสรตัวเมีย โค้งขนานกับกลีบปาก เกสรเพศเมีย ก้านชูยาวโค้ง สีเหลือง โคนอาจจะมีสีแดงอ่อน รังไข่ มี 3 ห้อง ออวุลจำนวนมาก ติดแบบพาเซนทารอบแกนร่วม ต่อมน์น้ำด้อย อยู่เหนือรังไข่มี 2 แท่ง ผลแบบแคบซุน รูปรางกลม สีแดงหรือส้ม ผล แตกกลางพู มีทั้งใบประดับและใบประดับย่อยรองรับ เมล็ด มีจำนวนมาก รูปรี สีดำหรือนํ้าตาล

1. *Zingiber barbatum*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Zingiber barbatum Wall.

ชื่อสามัญ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า อวบเรียว สีเหลือง ปลายรากมีตุ่มสะสมอาหารรูปไข่หรือรูปหยดน้ำ ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 60-70 ซม. ใบ มี 10-12 ใบ แผ่นใบ รูปหอกขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบรูปลิ้น ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม ไม่มีขน หลังใบสีเขียวอ่อน มีขน ขนาด กว้าง 4.6-5 ซม. ยาว 16-18.3 ซม. ก้านใบสั้นมาก กาบใบ สีเขียวปนน้ำตาล มีขนสีน้ำตาล แข็ง ช่อดอกเกิดที่โคนต้น ทรงยาวรี ใบประดับ ช้อนทับกัน อย่างหลวมๆ รูปหอก ขนาด กว้างประมาณ 2.5-3.4 ซม. ยาว 5 ซม. สีเขียวแก่ เมื่อแก่จะสีน้ำตาล มีขนแข็งสั้น ดอก สีเหลืองชุน ดอกบาน 2-3 ดอกต่อครั้ง ออกระหว่างใบประดับ หลอดกลีบเลี้ยง เชื่อมเป็นหลอด ยาวประมาณ 2 ซม. สีเหลือง ปลายแยกเป็นสามแฉก หลอดกลีบดอก เชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 3 ซม. เรียวยาว กลีบดอกบน ปลายเป็นแหลม สีเหลือง ยาว 3.2-3.5 ซม. กว้าง 2.4 ซม. กลีบล่าง ยาว 4.2-4.5 ซม. กว้าง 0.9 ซม. ปลายแหลม กลีบปาก รูปไข่หัวกลับ ปลายมน เป็นคลื่น ยาว 4 ซม. กว้าง 2.6 ซม. โคนกลีบดอกมีสีแดงเรื่อๆ จนถึงกลางกลีบดอก ปลายกลีบสีเหลืองชุน เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปหอกขอบขนาน ปลายมน ยาว 1.3 ซม. กว้าง 1 ซม. สีเหลือง เกสรตัวผู้ ก้านหุ้มรอบก้านชูเกสรตัวเมีย สีเหลือง เกสรเพศเมีย สีเหลือง ไค้ง ยาวประมาณ 1.6 ซม.

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเบญจพรรณผสมป่าไผ่

ฤดูออกดอก

กรกฎาคม - สิงหาคม

2. *Zingiber bradleyanum*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Zingiber bradleyanum Craib.

ชื่อสามัญ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า อวบใหญ่ สีขาวเหลือง รากเรียวยาว อวบ ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 160-210 ซม. สีเขียว โคนต้นสีแดง ใบ มี 16-19 ใบ แผ่นใบ รูปหอกแถบขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลม ฐานใบรูปลิ้น ผิวใบทั้งสองด้านบนสีเขียวเข้ม หลังใบสีเขียวอ่อน ขนาด กว้าง 7-10 ซม. ยาว 48-54 ซม. ก้านใบสั้นมาก กาบใบ สีแดง หูใบ สีน้ำตาล โคนสีแดงเข้ม ยาว 5 ซม. กว้าง 3.2-3.7 ซม. ช่อดอกเกิดที่โคนต้น ทรงรีเกือบกลม ใบประดับ ช้อนทับกัน อย่างหลวมๆ รูปหอก ขนาด กว้างประมาณ 1.8 ซม. ยาว 3.8 ซม. ปลายแหลม ขอบโค้งเข้าหาช่อดอก ไม่มีขน ใบประดับย่อย รูปแถบ ยาวประมาณ 3 ซม. กว้าง 0.7 ซม. ปลายแหลม ไม่มีขน ดอก สีขาวปนแดง ดอกบาน 2-3 ดอกต่อครั้ง ออกระหว่างใบประดับ หลอดกลีบเลี้ยง เชื่อมเป็นหลอด ยาวประมาณ 2 ซม. กว้าง 0.7 ซม. สีแดง ปลายแยกเป็นสามแฉก หลอดกลีบดอก เชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 3.4 ซม. เรียวยาว กลีบดอกบน ปลายเป็นแหลม สีเหลืองปลายแดง เป็น

หมวก ยาว 3.5 ซม. กว้าง 2.4 ซม. กลีบล่าง ยาว 3.7 ซม. กว้าง 0.9 ซม. ปลายแหลม สีแดงโคนสี
ขาวอมเหลือง กลีบปาก รูปรี ปลายมน เป็นคลื่น ยาว 3.4 ซม. กว้าง 2.1 ซม. โคนกลีบดอกมีสี
เหลืองขาว จนถึงกลางกลีบดอก ปลายกลีบสีม่วง กระจายเป็นจุดประ หรือสีม่วงเข้ม เกสรตัวผู้
ที่เป็นหมัน ไม่มี เกสรตัวผู้ ก้านเกสรตัวผู้ สั้นมาก ยาว 1.5 ซม. อับเรณู ยาวประมาณ 0.8 ซม.
กว้าง 0.4 ซม. สีเหลือง ปลายเรียวยาว โค้งหุ้มรอบก้านชูเกสรตัวเมีย เกสรเพศเมีย สีขาว รังไข่
ยาวประมาณ 0.8 ซม. กว้าง 0.3 ซม. ผิวเกลี้ยง ต่อมมน้ำต้อย ยาวประมาณ 4 ซม.

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเบญจพรรณผสมป่าไผ่

ฤดูออกดอก

มิถุนายน - สิงหาคม

3. *Zingiber rubens*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Zingiber rubens Roxb.

ชื่อสามัญ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า รูปรางอวบ ยาว ขนาดใหญ่ ขนาดในสีเหลือง รากอวบเรียวยาว ลำต้นเหนือดิน
สูงประมาณ 148-155 ซม. ใบ มี 12-14 ใบ แผ่นใบ รูปหอกขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลม ฐาน
ใบรูปลิ้น ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม ไม่มีขน หลังใบสีเขียวอ่อน มีขน ขนาด กว้าง 9-11 ซม. ยาว
50-53 ซม. ก้านใบสั้น หูใบ สีแดง ขอบใบสีขาวนูน ขนาด 4.5-6.2 ซม. กาบใบ สีแดงอมม่วง ช่อ
ดอก เกิดที่โคนต้น ก้านช่อสั้น สีแดง ใบประดับ ช้อนทับกัน อย่างหลวมๆ รูปไข่ ขนาด กว้าง
ประมาณ 4 ซม. ยาว 2 ซม. สีแดงอมน้ำตาล ดอก สีเหลืองปนน้ำตาล ลายสีม่วง ดอกบาน 2-3
ดอกต่อครั้ง หลอดกลีบเลี้ยง เชื่อมเป็นหลอด ยาวประมาณ 2 ซม. สีเหลือง ปลายแยกเป็นสาม
แฉก สีแดงคล้ำ หลอดกลีบดอก เชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 3 ซม. เรียวยาว กลีบ
ดอกบน ปลายเป็นแหลม พื้นสีเหลือง มีกระสีน้ำตาล ยาว 2.3-2.7 ซม. กว้าง 2 ซม. กลีบล่าง
ยาว 3-4 ซม. กว้าง 0.9 ซม. ปลายแหลม สีน้ำตาล เป็นเส้นตามแนวยาว กลีบปาก รูปไข่หัวกลับ
ปลายมน เป็นคลื่น ยาว 6 ซม. กว้าง 2.2 ซม. โคนกลีบน้ำตาลปนเหลือง กลางถึงปลายกลีบสี
เหลือง มีจุดกระสีน้ำตาล เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปหอกขอบขนาน ปลายมน ยาว 1.3 ซม. กว้าง
1 ซม. สีเหลือง มีจุดกระสีน้ำตาล หัวกลีบ โคนสีขาว เกสรตัวผู้ ก้านหุ้มรอบก้านชูเกสรตัวเมีย สี
แดงอ่อน ปนสีขาว ยาว 1.2 กว้าง 0.4 ซม. ปลายโค้งต่ำลง เกสรเพศเมีย สีครีม โค้ง ยาว
ประมาณ 1.6 ซม.

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเบญจพรรณผสมป่าไผ่

ฤดูออกดอก

กรกฎาคม - สิงหาคม

4. *Zingiber zerumbet*

ชื่อวิทยาศาสตร์

Zingiber zerumbet (L.) Sm.

ชื่อสามัญ

กระเทียม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เหง้า ขนาดใหญ่ ข้างในสีเหลืองอ่อน ลำต้นเหนือดิน สูงประมาณ 85-91 ซม. ใบ มี 15-17 ใบ แผ่นใบ รูปหอกขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลมฐานใบรูปลิ้น ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม ไม่มีขน หลังใบสีเขียวจาง บางใบมีสีแดงอมม่วง ขนาด กว้าง 7-9 ซม. ยาว 27-35 ซม. ก้านใบสั้นมาก กาบใบ สีเขียวปนน้ำตาล ช่อดอก เกิดที่โคนต้น ก้านช่อดอกยาว 15-25 ซม. ทรงช่อดอกแบบกรวย ปลายมน ขนาด 15-20 ซม. ลิ้นใบ รูปสามเหลี่ยม ขอบเรียบ มีขนคลุม ปลายหัก ใบประดับ ซ้อนทับกัน อย่างหลวมๆ รูปไข่กลับ ปลายแหลม ขนาด กว้างประมาณ 2.5-3.4 ซม. ยาว 5 ซม. ผิวนอกมีขนละเอียดสีเขียวแก่ เมื่อแก่จะสีแดง มีขนแข็งสั้น ใบประดับย่อย สีขาว รูปไข่ กว้างประมาณ 1.5 ซม. ยาวประมาณ 2.5 ซม. ปลายแหลมมีขนตรงขอบ ผิวนอกมีขนละเอียด ดอก สีเหลืองชุน ดอกบาน 2-3 ดอกต่อครั้ง ออกระหว่างใบประดับ หลอดกลีบเลี้ยง สีครีม เชื่อมเป็นหลอด ยาวประมาณ 1 ซม. หลอดกลีบดอก เชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 2.8-3 ซม. กลีบบนสีครีม รูปไข่กลับ กว้างประมาณ 2 ซม. ยาว 2.5 ซม. ปลายแหลม กลีบปาก รูปไข่หัวกลับเกือบกลม ปลายมน เป็นคลื่น ยาว 1.5 ซม. กว้าง 1.4 ซม. ปลายกลีบยกเป็นสองแฉก ลึกประมาณ 0.5 ซม. สีขาวหรือครีม เกสรตัวผู้ที่เป็นหมัน รูปรี ปลายมน กว้างประมาณ 0.7 ซม. ยาว 1.7 ซม. สีครีมหรือขาว เกสรตัวผู้ ก้านหุ้มรอบก้านชูเกสรตัวเมีย ยาว 1.2 ซม. สีเหลือง เกสรเพศเมีย รังไข่ รูปไข่ยาวประมาณ 0.4 มม. สีครีมผิวเกลี้ยง

นิเวศวิทยา

บริเวณป่าเบญจพรรณผสมป่าไผ่

ฤดูออกดอก

กรกฎาคม - สิงหาคม

ภาพ 6 ภาพ พรรณพืชวงศ์ขิงสกุล *Curcuma* และสกุล *Globba*

(6 ก) กระเจียวขาว (*Curcuma parviflora* Wall.)

(6 ข) *Globba leacantha* Mid.

(6 ค) *Globba leacantha* Mid

(6 ง) *Globba leacantha* var. *flavidula*

ภาพ 7 ภาพ พรรณพืชวงศ์ขิงสกุล *Globba* และสกุล *Kaempferia*

(7 ก) *Globba purpurascens* Craib.

(7 ข) *Kaempferia pulchra* Ridl.

(7 ค) *Kaempferia rotunda* L.

(7 ง) *Kaempferia elegans* (Wall.) Bak.

ภาพ 8 ภาพ พรรณพืชวงศ์ขิงสกุล *Kaempferia* และสกุล *Zingiber*

(8 ก) *Kaempferia marginata* Caray in Rosoe,

(8 ข) *Zingiber barbatum* Wall. –

(8 ค) *Zingiber bradleyanum* Craib.

(8 ง) *Zingiber rubens* Roxb.

(8 จ) *Zingiber zerumbet* (L.) Sm.